

**EXCAVACIONS AL
POBLAT I NECRÒPOLIS
DE LA SERRETA.
ANY 1997**

MANUEL OLCINA DOMÉNECH*

INTRODUCCIÓ

Els treballs al jaciment de la Serreta han sigut represos en la campanya de 1997, després d'un any en què es va ajornar el treball de camp per a procedir a l'estudi de les campanyes realitzades. Durant aquesta fase d'estudi havien sorgit nous interrogants pel que fa al jaciment, cosa que ens ha obligat a fer un replantejament metodològic de l'excavació de la necròpolis i a encetar noves línies d'investigació al jaciment per entendre quin era el paper que tenia en el poblament ibèric d'època plena en aquestes comarques.

La necròpolis del poblat, on s'han centrat la major part dels treballs realitzats fins ara, ens mostra una extraordinària complexitat quant a la fesomia de les tombes. La dificultat per a l'anàlisi de les sepultures ve donada, d'una banda, pels processos postdeposicionals, particularment intensos en el vessant on s'ubica el cementeri ibèric, que han arrasat les cobertes de la majoria del les tombes i han afectat el depòsit, fets que han provocat una major fragmentació dels materials i una certa barreja dels nivells superiors. D'altra banda, l'existència de nombroses sepultures amb diversos individus i amb els seus respectius

Presentem els primers resultats dels treballs d'excavació de la campanya de 1997 al jaciment de la Serreta. Aquests s'han centrat en dues àrees: la necròpolis i un sector del llenç de la muralla. Juntament es va dur a terme una prospecció de la part alta del poblat, la qual ha fet ampliar l'extensió del mateix.

Presentamos los resultados preliminares de los trabajos de excavación de la campaña de 1997 en el yacimiento de La Serreta. Estos se han centrado en dos áreas: la necrópolis y un sector del lienzo de la muralla. También se llevó a cabo una prospección de la parte alta del poblado, la cual ha hecho ampliar su extensión.

Excavations at the settlement and necropolis of La Serreta in the year 1997.

Herein we present the preliminary results of the excavation works relative to the 1997 campaign at the La Serreta archaeological site. The said works have been carried out in two zones: the necropolis and a section of the wall's front. Moreover, we performed a prospecting survey at the upper side of the settlement, which has enlarged its original size as a result of the same.

aixovars, ens obliga a una acurada recollida i a un minuciós registre de les troballes aparegudes. D'aquesta manera en l'excavació de 1997 hem fet servir una metodologia especialment minuciosa que, si bé ens ha obligat a alentir els treballs d'excavació, ha permès extraure la informació relativa a la deposició de les restes amb el consegüent rastreig del ritual funerari.

Juntament a les investigacions de la necròpolis, hem avançat en el coneixement d'altres aspectes del jaciment, com ara la fortificació d'entrada al poblat, amb l'excavació d'un altre sector del llenç de muralla, que s'afegeix a les altres parts sondejades fins ara i al nucli de la porta, excavat i estudiat anys enrere (Llobregat *et al.*, 1995).

Una altra investigació encetada en la campanya de 1997 és la prospecció intensiva d'algunes zones de la part alta del cim, on s'havien detectat estructures, que feien ampliar l'extensió del poblat i, d'aquesta manera, variar la interpretació del paper exercit en l'estructura del poblament comarcal. En aquestes prospeccions intensives hem inclòs la zona on tradicionalment s'havia ubicat el santuari de la Serreta, ja que amb la revisió de les memòries antigues d'excavació (Visedo, 1922a; 1922b), se'ns plantejava el dubte del seu veritable emplaçament.

* Museu Arqueològic Provincial d'Alacant.

En aquesta notícia descrivim els treballs realitzats i els resultats preliminars de la campanya de 1997 en les diferents zones que acabem de citar¹.

1. Sondeig de la muralla

Durant la campanya d'excavació de 1995 s'havia excavat un segment de muralla de 2,40 metres d'amplada i un metre d'alçada, exhumat en un sondeig fet en el quadre XVI, tot seguint la primera filada de pedres que s'observava a la superfície. En la campanya d'enguany es va decidir ampliar l'esmentat sondeig, per a la qual cosa es va marcar un rectangle que comprenia el quadrant nord-est del quadre XVI –on estava inserit el sondeig de 1995– i el quadrant nord-oest del quadre XV. Aquest nou tall tenia, per tant, una grandària de 10 x 5 metres, que formava un rectangle el costat més llarg del qual tenia una direcció nord-sud, limitat pel nord pel quadrant nord-est del quadre XV,

límit de la necròpolis excavada en 1995, i pel sud pel parament de la muralla detectat en l'anterior sondeig (fig. 1).

Aquesta ampliació del sondeig de la muralla es va fer per tal d'aclarir-ne alguns aspectes fins ara no gaire clars i que eren el següents:

- Documentar la manera de construir la muralla –i aclarir-ne aspectes com la realització del parament, els fonaments, etc.–, tot observant-ne un tram major del conegut fins ara i prestant especial atenció a la relació dels elements constructius amb els nivells de base detectats: bé roca mare o bé estrat de col·luvió detectats.
- Observar el nivell d'enderroc per conèixer la composició de l'alçada del llenç i conèixer la relació d'aquest enderroc amb la veïna necròpolis, de la qual s'havien detectat sepultures en el quadrant nord-est del quadre XV: en concret, la sepultura 69, excavada en 1995. Aquesta sepultura, quasi en contacte amb el

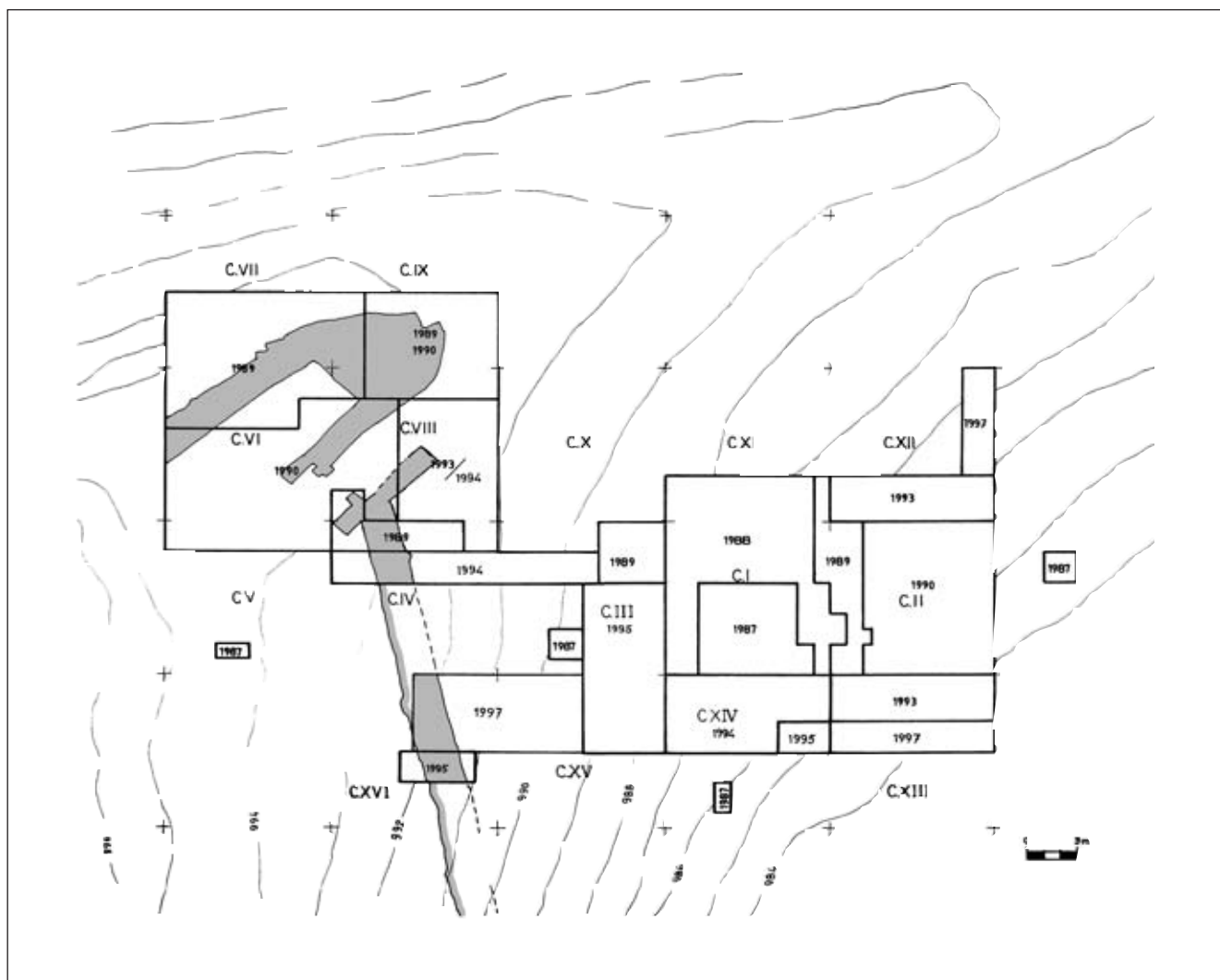

Figura 1: Plànol de l'àrea d'excavació.

possible nivell d'enderroc, feia necessari conèixer si l'enderroc de la muralla tancava alguna sepultura.

Descripció de l'excavació

L'excavació s'inicià llevant el nivell superficial (U.E. 1) i el fals enderroc (U.E. 2) a tot el quadre marcat. Una vegada eliminada aquesta capa, quedava a la vista el nivell d'enderroc (U.E. 3). Aleshores es va decidir dividir el quadre original en dues meitats, per la part llarga, de nord a sud, amb una línia divisòria. Amb això, es van deixar dos rectangles més estrets de 2,5 10 metres. Al subquadre més a l'est quedava a la vista el parament extern de la muralla, extret en 1995, i anava a deixar-se el parament per poder observar-lo en planta. Al subquadre de l'oest es va llevar el nivell d'enderroc i es va deixar la construcció exempta.

Una vegada alçat el nivell d'enderroc en el subquadre de l'oest, s'observà que la caiguda de l'alçat de pedra de la muralla descansa sobre la roca mare despullada (U.E. 6) sense cap nivell de terra intermedi. La muralla (U.E. 4) està descansant, no obstant això, sobre una capa natural de graves rogenques (U.E. 5) que estan reblint una fosa natural de la roca mare. Aquesta capa resta intacta i, sobre aquesta, s'observa que el parament extern del mur no ha

sigut buidat per tal de fer-hi una rasa de fonament o de calçar la muralla directament sobre la roca (fig. 2). S'excavà aquesta capa natural i s'hi observà que és una capa natural sense material arqueològic.

Del resultat d'aquest sondeig podem extraure algunes conclusions preliminars:

- El nivell d'enderroc està format per pedres de grandària mitjana, amb algun bloc més gros, de pedra local i travada amb terra, que són els materials emprats en la resta de construccions domèstiques del poblat. No hi apareixen restes de tàpia o tovots que ens puguin indicar l'existència d'un alçat fet amb altres materials. Tampoc no hi apareixen restes d'arrebossat de la muralla.
- El nivell d'enderroc descansa directament sobre la roca mare o, en el cas del tram més pròxim al parament extern, sobre la grava rogenca natural. Entre la roca i l'enderroc no hi ha una capa de terra formada durant el temps d'utilització de la construcció, la qual cosa indica que el període en què l'obra estigué alçada no degué ser molt llarg, ja que no s'hi va formar aquesta capa intermèdia.
- La muralla no està fonamentada per cap rasa o trinxera que donara més solidesa a la construcció, ni tan sols es va buidar el nivell de graves per calçar la

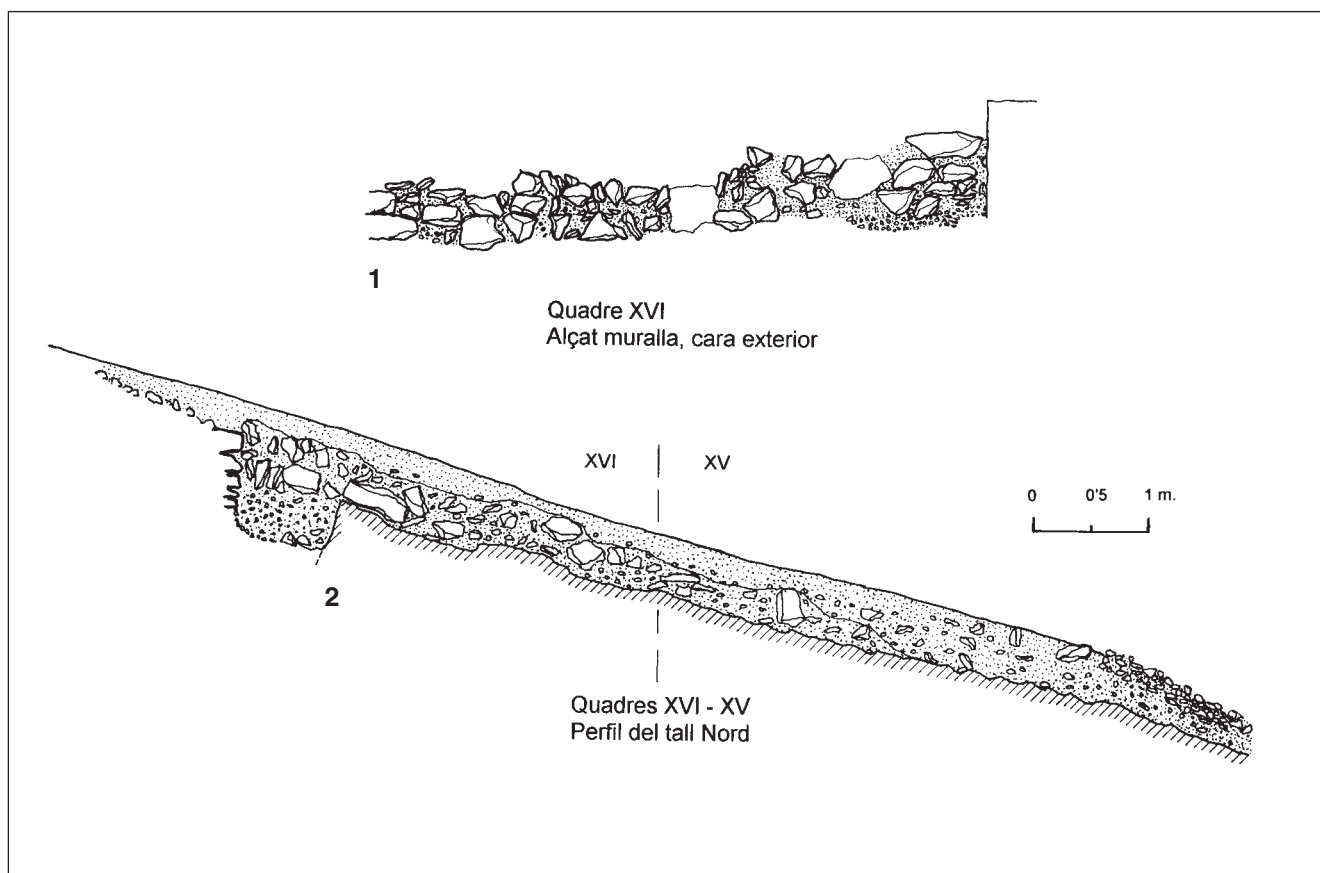

Figura 2: Llenç de la muralla. 1. Alçat de la muralla, cara exterior al Quadre XVI. 2. Perfil del tall nord als Quadres XVI – XV.

construcció amb la roca mare més sòlida, amb la qual cosa s'haguera dotat l'obra de major fermesa.

- Els materials ceràmics trobats estan molt rodats i formen les peces típiques del poblat en el seu últim moment: finals del segle III –inicis del segle II aC. Entre aquests, hi destaquen el pithoi i urnes amb vores de perfil motllurat, kalathos, àmfora ibèrica i algun fragment informe de ceràmica campaniana A.

Tant la rusticitat d'aquesta obra expressada pel material emprat: pedra sense desbastar i els paraments ense lluir, o per la falta de fonamentació ni tan sols de la més senzilla, com l'escàs període de pervivència de la construcció han quedat de nou palesos en el sondeig efectuat enguany. Aquestes conclusions preliminars venen a incidir en les conclusions establertes en treballs anteriors (Informe preliminar de la Campanya de 1995 y Llobregat *et al.*, 1995, 135-162). Part del sistema defensiu del poblat era conegut d'antic encara que solament a partir de les campanyes recents s'ha pogut determinar l'aproximació cronològica i per tant les causes de la seua construcció, al menys el tram més oriental. El seu paral·lel més proper, en planta es troba a les torres pentagonals de la porta del poblat de Tivissa, que, arreplegant models de la poliorcètica grega es duu al s. IV aC, i per tant molt anterior a la construcció de la Serreta. Però, una recent revisió dels materials ceràmics del jaciment català (Asensio *et al.*, 1996, 187-189), ens mostra un poblat fonamentalment del s. III aC i abandonat a finals d'aquest segle o poc posterior. És a dir, el mateix ambient que en la Serreta.

Per altra banda, l'absència del tovet com element de construcció a la muralla és un fet que en principi podria ser singular en el panorama de l'arquitectura ibèrica contestana, però s'ha de considerar la dificultat en emprar aquest material a un lloc molt alt, de difícil accés, relativament allunyat de cursos o surgències d'aigua i afloraments argilencs i, al contrari, comptar amb inesgotable quantitat de pedra calcària al propi lloc d'habitació molt fàcil d'extreure per les característiques d'estratificació i fenòmens de gelifracció.

2. Prospeccions en la part alta del poblat

Justificació

Dins dels treballs d'investigació del projecte de la Serreta s'inclouen les revisions de treballs antics i l'anàlisi de l'espai ocupat pel poblat, amb la finalitat de caracteritzar amb major precisió la fesomia i les característiques de l'assentament. En aquesta línia d'investigació quedava pendent la resolució de dos problemes d'especial rellevància:

- Coneixement de la veritable extensió del poblat. En

els últims anys, a causa del descobriment i l'excavació dels departaments del sector I en una cota baixa: 990 m s/n/m., del vessant meridional del poblat, s'havia plantejat la hipòtesi que no fóra un fet ocasional i que tot el vessant sud haguera estat ocupat en el període de màxima expansió del poblat. D'aquesta manera, l'extensió calculada per al poblat de la Serreta: 2,5 ha (Almagro Gorbea, 1987: 26) seria incorrecta i, per tant, també, la lectura del paper que la Serreta degué exercir en l'ordenament del territori de l'Alcoià-el Comtat.

- La recerca del Santuari. El santuari ibèric de la Serreta, excavat i publicat en els anys vint (Visedo, 1922a; 1922b), és ben conegut pels materials que va proporcionar: exvots de terracota, ceràmiques romanes del tipus *terra sigillata*, llànties i monedes del Baix Imperi i, per contra, es coneixen poc les característiques de la construcció del lloc de culte i la seua ubicació original. En la memòria de l'excavació es mencionava vagament l'existència d'alguns materials de construcció trobats a la part més alta del cim, en un replà d'uns 8 x 12 metres, que degué condicionar la grandària i la fesomia de l'edificació. La recerca del lloc del santuari va originar que en la campanya d'excavació de 1988 es realitzaren uns sondejors en el sector A, en un replà d'uns 17 x 6 metres, en què apuntaven uns murs que tenien la disposició d'un edifici excepcional, si s'ha de jutjar per la grandària de les estances. El resultat de l'excavació va mostrar que en aquell lloc les construccions devien ser d'època romana, amb aparició de nombroses teules i parament dels murs fets amb petits carreus. Això significava que, si era un lloc de culte, corresponia a l'època romana, i el santuari d'època ibèrica bé podia haver estat en el mateix lloc o bé en algun altre punt de la part alta de la serra.

La revisió de les notícies de l'excavació del santuari, així com la informació oferida per algunes fotografies antigues en les quals C. Visedo mostra el lloc del santuari, deixaven palés que el santuari ibèric, referit en les antigues notícies estava en la part més elevada del cim, prop del punt geodèsic i no en el sector A on apareixien les edificacions, el qual havia sigut identificat com un lloc de culte amb model de tradició oriental (Llobregat *et al.*, 1992: 69). D'aquesta manera s'obri l'interrogant d'explicar la funció d'aquesta edificació del sector A, construcció de caràcter monumental d'època romana, edificada en un moment en què el poblat ibèric havia deixat d'existir.

La primera tasca que ens vam plantejar, per tal d'abordar l'estudi d'aquestes construccions, i com a faena prèvia a una excavació, era la prospecció intensiva, tant en la zona alta, en les construccions del sector A i del lloc del santuari excavat per C. Visedo, com pels vessants on probablement han anat rodant les restes de construccions i de dipòsits de material que originàriament degueren trobar-se al cim.²

Com a resposta a les qüestions plantejades de conèixer l'extensió del poblat i recerca en l'àrea del santuari, vam plantejar la prospecció en la zona alta i els vessants contigus en una àmplia zona que discorre uns 50 metres pel cim i els vessants limítrofs.

Plantejament de la prospecció

La primera tasca en el desenvolupament de la prospecció va ser la divisió de la zona elegida en polígons menors on es poguera enregistrar amb detall la localització exacta de les troballes. A causa de la complicada orografia que presenta el cim, amb acusats pendents que impedeixen la divisió del terreny en una retícula regular, vam decidir quadricular el terreny atenent a les característiques físiques del lloc i amb els límits marcats pels accidents físics fàcilment observables. Primerament, vam dividir els dos vessants en relació amb la divisòria d'aigües (àrea sud i àrea nord, respectivament). A més, cadascuna d'aquestes àrees va quedar dividida per una línia que continuava verticalment i que seguia el vessant des del cim.

Una vegada marcats els polígons, vam recollir les restes ceràmiques de l'interior d'aquests transectes, amb recollides paral·leles que seguien les corbes de nivell. Així vam poder enregistrar l'altura a la qual es situava cadascuna de les troballes. També, es va assenyalar en un croquis del terreny el lloc d'aparició de les troballes de major interès: ceràmiques d'importació, fragments de figuretes de terracota, monedes, etc. Les restes constructives van ser localitzades i enregistrades mitjançant la seua ubicació topogràfica exacta, per a la qual cosa es va emprar una estació total situada en la part més elevada del cim.

D'aquests resultats, en podem extraure dues conclusions preliminars:

- La dispersió de restes constructives i materials ibèrics per tot el vessant sud confirma la hipòtesi de l'expansió del poblat per tota la part meridional en el període de màxima esplendor de l'assentament, que podem situar en els moments finals del segle III aC, tal com mostren els resultats de l'excavació en el sector I. D'aquesta manera pot quedar provada l'extensió del poblat més enllà de les tradicionalment atribuïdes 2,5 hectàrees, fins a assolir una grandària entorn les 5'5 hectàrees.
- La segona conclusió és que la concentració d'exvots de terracota i de ceràmiques romanes ens indica que aquests han redolat des de la part alta, des d'una zona situada entre l'actual punt geodèsic i les runes de l'antiaeri, on s'ha d'ubicar el lloc de culte excavat per C. Visiedo. Les restes de l'edificació que poden identificar-se en el sector A, s'han de relacionar directament amb aquest lloc de culte, tal vegada una construcció complementària realitzada en època romana. D'acord amb les troballes de ceràmica romana, pot descartar-se que es tracte d'una construcció d'hàbitat, ja que totes les peces ceràmiques

trobades són de vaixel·la fina (*terra sigillata*), que es poden relacionar amb ofrenes, mentre que hi manquen totalment les troballes de peces ceràmiques d'ús quotidià, com ara ceràmiques comunes, de cuina o àmfores.

3. Necròpolis

Les darreres campanyes d'excavació a la necròpolis de la Serreta han permès delimitar l'àrea sepulcral tant pel nord –limitat pel camí d'accés al poblat–, com per l'oest –limitat pel sistema defensiu.

Enguany els treballs s'han realitzat a la zona dels quadres XIII i XII, ubicats a l'àrea sud de la necròpolis (fig. 1).

La metodologia dels treballs d'excavació ha variat per tal d'aproximar-se als nous objectius que s'havien marcat per a la necròpolis, a partir de l'estudi que està duent-se a terme (Moltó, S.; Reig, C. 1996) com són detectar la disposició de les peces, per a saber com havien sigut depositades en el moment de la deposició; trobar indicis del possible tancament de les tombes i de la possibilitat de preparació del lloc de la tomba abans de la deposició del mort i del seu aixovar.

A l'àrea de la necròpolis, com que no hi ha cap superposició d'una altra època, trobem un nivell superficial sota el qual hi ha o una sepultura o la roca mare. Per tant, hem denominat aquest nivell superficial U.E. 1, que trobem a tota la zona excavada, tant al quadre XIII com al XII. La diferència de potència d'aquesta unitat ve donada pel pendent del terreny. Així, en determinades zones, com pot ser el quadre XIII, trobem una potència de +/- 40 cm; mentre que en d'altres, com el quadre XII, trobem una potència de +/- 15 cm, sota la qual apareix la roca mare.

Les sepultures

Per a denominar l'aparició d'un conjunt tancat en el qual apareixen restes òssies amb restes d'aixovar funerari (ceràmic, metalls, ornaments, etc.), hem fet servir també la denominació d'unitat estratigràfica, donant una unitat per cada conjunt i, fins i tot, quan s'ha cregut necessari, hem assignat més d'una unitat dins de la mateixa sepultura, per a facilitar l'estudi posterior del conjunt funerari.

Les diferents unitats estratigràfiques han sigut les següents:

U.E. 1: Superficial (tant als subquadres corresponents al quadre XII com al XIII)

U.E. 2: Concentració de pedres (quadre XIII, subquadre 40)

U.E. 3: Conjunt de restes òssies i ceràmiques (quadre XIII, subquadre 38)

U.E. 4: Conjunt de restes òssies i ceràmiques (sepultura 76) (quadre XIII, subquadres 35/36)

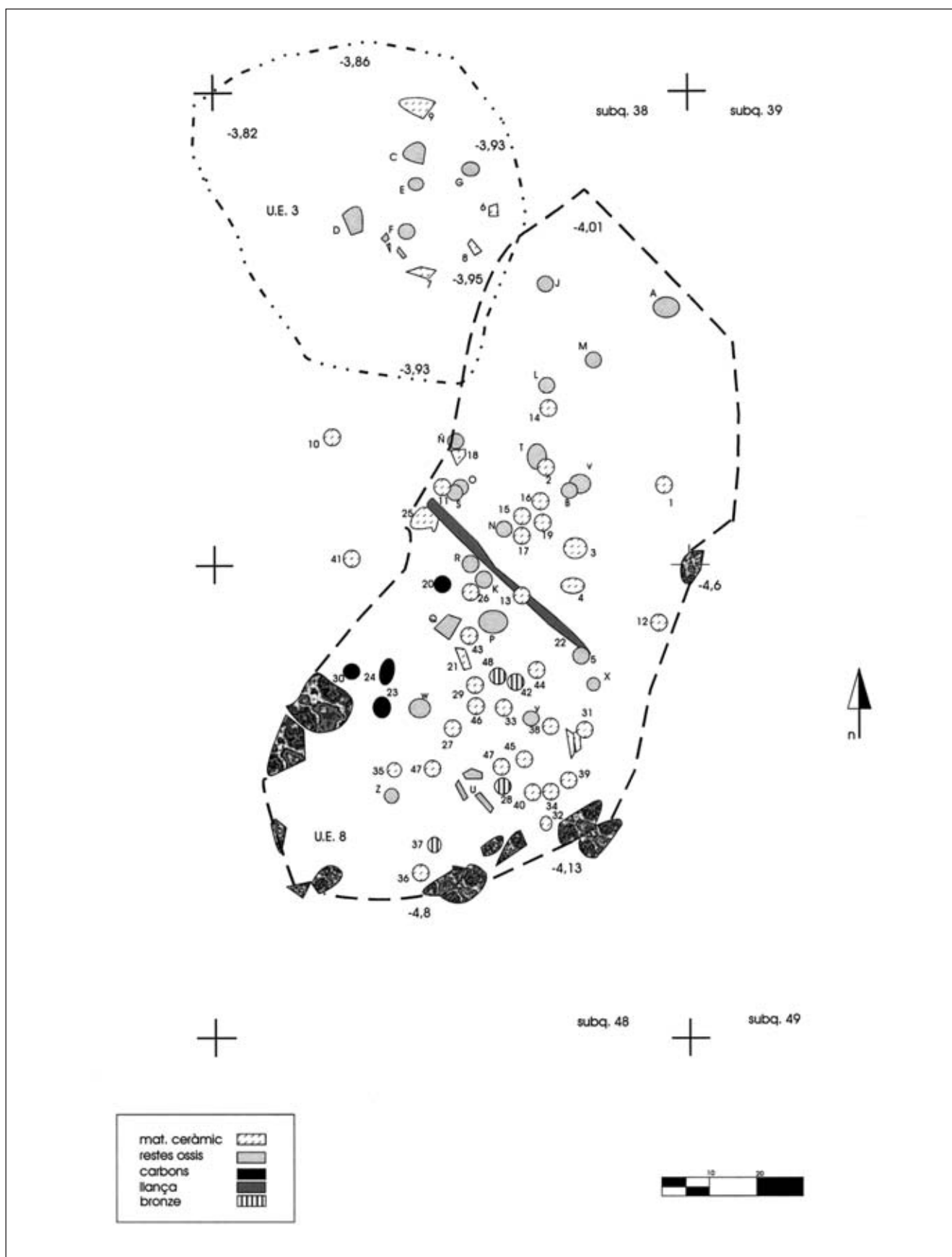

Figura 3: Esquema de les unitats estratigràfiques 3 i 8.

U.E. 5: Conjunt de restes òssies i ceràmiques (sepultura 77) (quadre XIII, subquadre 31)

U.E. 6: Terra compacta amb graves (quadre XIII, subquadre 40)

U.E. 7: Conjunt de restes òssies i ceràmiques (sepultura 78) (quadre XIII, subquadre 40)

U.E. 8: Conjunt de restes òssies, ceràmiques i metall (sepultura 79) (quadre XIII, subquadres 38/48)

U.E. 9: Terra compacta groguenca amb graves (pertany a la sepultura 79) (quadre XIII, subquadres 38/48)

U.E. 10: Terra roja més solta que circumda la U.E. 3 i 8 (pertany a la sepultura 79) (quadre XIII, subquadres 38/48)

U.E. 11: Terra roja més solta que apareix sota la U.E. 9 (pertany a la sepultura 79) (pot ser la mateixa que la U.E. 10)

Així les unitats estratigràfiques que corresponen pròpiament a la denominació de sepultura són la U.E. 3, 4, 5, 7 i 8, encara que la U.E. 3 podria correspondre a una part d'una sepultura excavada l'any 1993 i que va rebre la denominació de sepultura 62 (fig. 3).

Totes elles amb deposició secundària, sense trobar-se delimitades per estructura de pedres i sense urna cinerària; a més, apareix tot el depòsit funerari depositat directament sobre la roca mare o sobre una preparació de terra compacta. L'aixovar està compost fonamentalment per diferents peces de vaixel·la ceràmica i d'ús personal i d'ornament, com són les fíbules, anelles, pasta vítria, etc., i tan sols en un cas hem trobat l'aixovar acompanyat d'armament (sepultura 79), amb la presència d'una punta de llança (lâm. 1). Una part d'aquests materials ha rebut l'acció del foc, encara que de manera molt diferent segons les peces. Les restes antropològiques trobades han sigut recollides d'una manera molt acurada, i s'han distingit les parts fàcilment recognoscibles per a facilitar-ne l'estudi i classificar les diferents parts anatòmiques del cos humà. Això, ha permès obtenir informació sobre el nombre d'individus presents, l'edat i el sexe.

Tanmateix, la intencionalitat en l'acurada disposició de les diferents peces de l'aixovar en la sepultura, reflecteix una part del complex ritual, que es pot observar a la U.E. 8, on la punta de llança, suposadament, degué estar usada per a separar dos individus que compartien la sepultura.

La sepultura 79

La sepultura 79 ha rebut un tractament especial en el treball de camp. L'excavació d'aquesta sepultura es va realitzar amb un extraordinari i minuciós alçament dels diferents fragments per saber com va ser el acte de la deposició i també quina va poder ser la intenció de la col·locació de les diferents peces de la sepultura. L'aparició de nombroses restes antropològiques ens va fer sospitar que podia haver-hi més d'un individu a la sepultura, cosa que ja s'havia constatat en altres sepultures (Cortell *et al.*, 1992).

Làmina 1: Detall del procés d'excavació de la U.E. 8, amb la llança.

L'estudi antropològic que encara s'està duent a terme per part de Mª Paz de Miguel ha pogut confirmar aquesta hipòtesi. També es pretén precisar si la cremació i la posterior deposició es va realitzar de forma individualitzada o de manera conjunta. L'estudi preliminar de les restes sembla indicar que almenys cada un dels dos individus més ben representats va ser situat, molt possiblement, a cada costat de la llança (fig. 3). Aquets dos individus són adults: l'un, molt probablement, baró, i l'altre, més gràcil, pot ser una dona. Queda per confirmar si un tercer va ser depositat amb els altres o pertany a una possible contaminació, a una pira anterior o hi apareix pel pendent de la necròpolis. La presència de més d'un individu a la tomba, separats per la llança, ens va dur a pensar que les peces ceràmiques pogueren estar diferenciades en dues zones. L'estudi posterior, però, ha donat que els dos plats i la pàtera estan estesos per tota la sepultura. Aquestes peces van rebre l'acció del foc i per això podrien haver estat a la pira funerària i després llançades a la sepultura. L'acurada excavació també ens va permetre comprovar que la sepultura havia rebut un tractament anterior a la deposició de les restes. A causa del fort pendent en aquell punt i al desni-

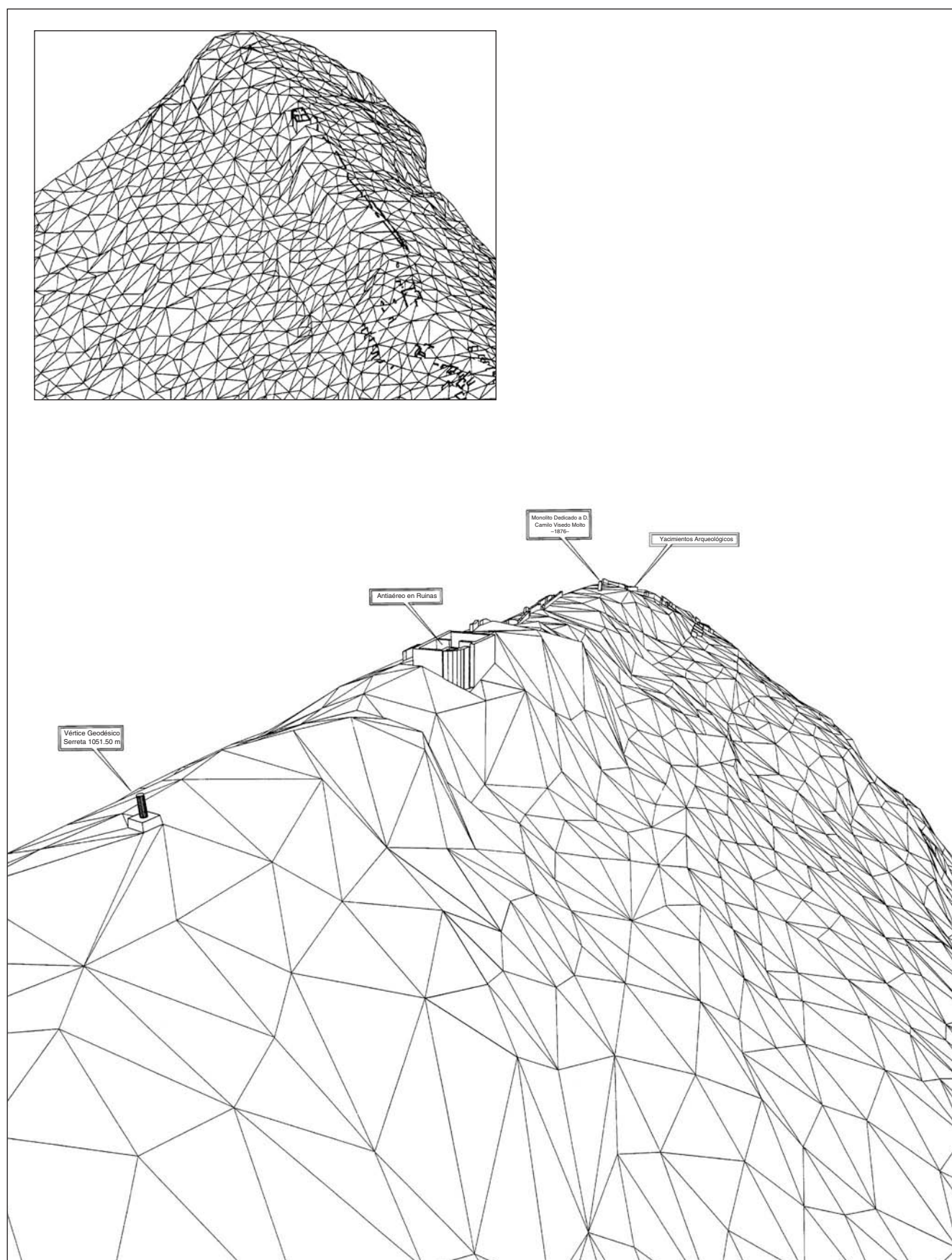

Figura 4: Plànol en 3-D del Santuari.

vell de la roca mare, aquesta es va reblir amb un llenç de terra endurida que afavoria la deposició, d'una forma més uniforme, del depòsit funerari.

4. Treballs de topografia i infografia

És essencial per a dur a terme la tasca de recerca d'un jaciment de la extensió, morfologia irregular, dificultat d'accés i complexitat de la Serreta, la presa de dades topogràfiques precises i el seu bolcat a programes informàtics. Aquesta eina ens permet disposar de plànols permanentment actualitzables i la experimentació a l'hora de hipotetitzar morfologies urbanes, estructures arquitectòniques, etc.

Enguany s'ha començat a introduir sectors del jaciment a suport informàtic (programes CAD i 3-D) mitjançant una empresa especialitzada de topografia. En concret es va alçar el planol del sector més alt (Sector A i cim) i el de la Porta Oriental, és a dir els dos extrems del jaciment. Per al treball de camp es va fer servir un equip compost per una Estació Total GTS 303 de TOPCON i la llibreta electrònica PSION LZ-64 units totes dos mitjançant un Comms-Link. És un equip fiable i precís dotat d'un distanciòmetre d'infrarojos que garantix gran precisió.

A partir del plànol bidimensional s'obtenen imatges tridimensionals amb aplicació de programes 3-D que donen un plànol formant polígons (fig. 4). Aplicant sistemes de "renderització" es dona textures a les distintes cares obtenint una imatge volumètrica tant del terreny com de l'estructura arquitectònica a tractar. En el cas de la Porta Oriental, es varen prendre sobre el terreny dades de la construcció i de les vessants. Després del tractament informàtic esmentat es varen fer assaigs de restitució de la Porta en distints angles de visió i bolcades (amb 24 imatges per segon) a suport vídeo.

Creiem que aquest treball, és imprescindible per a una millor comprensió del fet arqueològic i un mitjà important per la difusió i la didàctica, objectiu que s'ha de tenir en compte també, i de manera primordial, en tot programa d'investigació. El treball infogràfic de la Porta Oriental es el resultat final de la massa d'informació proporcionada

amb les campanyes d'excavació en aquest sector del jaciment.

NOTES

- 1 El text d'aquesta notícia arrecplega part del "Informe preliminar de la Campaña de 1997" lliurada a la D.G.P.A. de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. En la redacció d'aquesta han col·laborat Mª Paz De Miguel, Ignasi Grau i Sara Moltó.
- 2 A la part alta del cim, entre el lloc on situa C. Visedo el santuari i el sector A, hi ha la ruïna d'un observatori antiaeri de la Guerra Civil. Ens proposem observar la manera en què va ser destruït aquest edifici i el grau de rodament dels seus materials pel vessant, amb la finalitat que ens done la guia del procés deposicional que afecta aquest entorn, ja que la destrucció d'una possible edificació antiga, ubicada en el mateix lloc, degué tenir una destrucció i un rodament pel vessant gairebé similars.

BIBLIOGRAFIA

- ASENSIO, I. *et al.* (1996): Els materials ceràmics del poblat ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa). Col·lecció Salvador Vilaseca de Reus, *Pyrenae* 27: 63-191.
- ALMAGRO GORBEA, M. (1987). El área superficial de las poblaciones ibéricas (*Los asentamiento ibéricos ante la romanización* (madrid, 1986): 21-34. Madrid.
- CORTELL, E.; JUAN, J.; LLOBREGAT, E.; REIG, C.; SALA, F.; SEGURA, J.M. (1992). La necrópolis ibérica de La Serreta: resumen de la campaña de 1987. *Estudios de Arqueología Ibérica y romana. Homenaje a Enrique Pla Ballester*. Trabajos Varios del SIP 89: 83-116.
- LLOBREGAT, E.; CORTELL, E.; JUAN, J.; SEGURA, J.M. (1992). El urbanismo ibérico en La Serreta, *Recerques del Museu d'Alcoi* 1: 37-70.
- LLOBREGAT, E.; CORTELL, E.; JUAN, J.; OLCINA, M.; SEGURA, J.M. (1995). El sistema defensiu de la porta d'entrada del poblat ibèric de La Serreta. *Recerques del Museu d'Alcoi* 4: 135-162.
- MOLTÓ, S.; REIG, C. (1996). La sepultura 53 de la necrópoli ibèrica de la Serreta. *Recerques del Museu d'Alcoi* 5: 121-135.
- VISEDO MOLTÓ, C. (1922a). *Excavaciones en el monte La Serreta, próximo a Alcoy*, M.J.S.E.A., 41. Madrid.
- VISEDO MOLTÓ, C. (1922b). *Excavaciones en el monte La Serreta, próximo a Alcoy*, M.J.S.E.A., 45. Madrid.

